

literatura, i acompanyant en canvi d'indicacions més precises els que tenen un ús científic o jurídic (els quals eren inclosos per Cappuccini dins aquella designació).¹

La refosa del Sr. Migliorini ha augmentat el vocabulari amb centenars de mots nous. Ultra aquells que en les últimes estampacions del Cappuccini s'havien anat acumulant en el suplement i que en aquesta nova edició han estat intercalats en el lloc corresponent, n'hi ha una bona quantitat que ara es presenten per primera vegada en un diccionari manual italià — com *bilinguismo*, *carrista*, *disfattismo*, *elettrotecnico*, *estremismo*, *fonema*, etc. — al costat, també, d'accepcions modernes que encara no s'havien anotat — com el sentit químic d'*aggressivo*, el monetari d'*allineamento*, l'automobilístic de *balilla*, el tramvià de *carosello*, etc.

Entre altres característiques de la nova edició d'aquesta obra, de què el Sr. Migliorini fa ja esment en el seu prefaci — i algunes de les quals ens apareixen com a belles qualitats —, cal anotar: la claredat i precisió de les definicions, accentuada encara en cenyir, darrerament, la significació dels mots; l'admissió d'alguns barbarismes, que Cappuccini desaconsellava, però que s'han anat incorporant a l'ús burocràtic o administratiu modern, sense, de totes maneres, ésser adoptats per la llengua literària; l'acceptació de formes no toscanes — Cappuccini era més aviat toscanitzant —, quan les formes florentines o toscanes tenen tendència a desaparèixer; l'anotació, al costat de la pronúncia toscana, reconeguda com a principal, de «quella prevalent en el resto dell'Italia Centrale o che in ogni modo, pur differendo dalla toscana, non può dirsi dialettale», fórmula de Cappuccini que el Sr. Migliorini segueix i que troba superior a la de l'eix Roma-Florència («più semplice ma troppo rigida») proposada pels Srs. G. Bertoni i F. A. Ugolini; l'ordenació de les diverses accepcions dels mots segons l'evolució històrica d'aquests; i, sobretot, la radical renovació de les etimologies, per a les quals, si no són del mateix Migliorini, han estat aprofitats els resultats de les més recents investigacions (a assenyalar l'útil distinció de la procedència popular o erudita de les paraules).

En resum: un acreditat diccionari manual, que, gràcies a la tasca excel·lent del conegut professor de Florència, ha aconseguit de millorar, encara, el bon concepte en què ja era tingut.

R. A. i S.

Normas de transcripció y edició de textos y documentos. Madrid, Escuela de Estudios Médievales (CSIC), 1944. 56 pàgs.

Aquestes *Normas* que l'Escuela de Estudios Medievales ha redactat per tal d'arribar a una unificació en la tècnica d'edició seguida en les seves publicacions, han vingut a omplir realment un buit en la bibliografia espanyola.

Poquíssims havien estat, certament, fins ara, els intents duts a terme en

1. La precisió d'anotacions referents a la categoria social o literària dels diversos mots — comú, dialectal, familiar, irònic, modern, pedant, poètic, popular, regional, retòric, vulgar, etc. — o al vocabulari tècnic a què pertanyen, malgrat no abusar de les terminologies especials — aeronàutica, agricultura, anatomia, biologia, botànica, economia, etc. — és en aquest nou diccionari ben remarcable i digna d'imitació.

aquest sentit. Les *Normas* fan esment de les indicacions contingudes en l'edició de la *General Estoria* d'Alfons el Savi a cura d'Antonio G. Solalinde (Madrid 1930) i de les *Normas para las publicaciones de ciencias histórico-eclésiásticas de Balmesiana* de Mn. Josep Vivès (AST, XV (1942), 203-218). Podríem afegir-hi el breu resum que el Sr. Jordi Rubió¹ féu, aplicant-les al domini català, d'unes normes proposades, en un camp de treball més cenyit, pel Prof. M. Riques.²

Les *Normas de transcripción y edición de textos y documentos* estan agrupades en cinc capítols. El primer, que exposa normes comunes per a la publicació de textos i de documents, conté: a) unes regles generals de transcripció (lleugerament diferents segons que els textos siguin copiats per a fer-ne l'edició o per a estudi), on són escatits els problemes que plantegen la lectura, les abreviatures i sigles i l'ortografia dels manuscrits; b) unes regles generals per a la disposició de l'edició. El capítol segon s'ocupa particularment de la transcripció, collació i edició de textos, i estudia els tres casos que el text es trobi en un manuscrit únic ben conservat, o en un sol manuscrit defectuós, o en diversos manuscrits; després de les normes referents a l'edició de textos i al contingut i disposició de l'aparat crític, vénen dos apèndixs: un que ofereix la llista de les abreviatures llatines usuals, i un altre que presenta dos exemples d'edició de textos de caràcter diferent. En el tercer capítol, dedicat a les col·leccions documentals, hom explica com cal formar les col·leccions diplomàtiques i les normes que s'han de seguir per a la transcripció de documents i per a llur edició; en apèndix, és posat un exemple d'edició de documents. Els dos darrers capítols — quart i cinquè —, més breus, donen normes per a la publicació de textos epigràfics (que han de comprendre una nota preliminar, la transcripció del text i l'aparat crític) i per a les referències i cites bibliogràfiques. Un bon índex de matèries clou el fullet.

Els autors de les *Normas*, com ells mateixos ens indiquen en l'advertència preliminar, han basat llur treball principalment en els consells i recomanacions de J. Bidez i A. B. Drachmann editats per la Union Académique Internationale,³ així com en les obres similars d'O. Stählin, W. M. Lindsay, P. Mohlberg, Commission Royale d'Histoire de Belgique, Istituto Storico Italiano i Pontificio Istituto Biblico. La simple enumeració d'aquestes fonts ens fa esperar una tònica de serietat i bon sentit, que la realitat no fa més que confirmar.

De totes maneres, cal advertir que les normes han estat redactades amb un criteri exclusivista llatino-castellà i que la diversitat lingüística gallego-portuguesa i catalana dins la realitat hispànica medieval no hi ha estat tinguda en compte. Per als textos i documents catalans, per exemple, la separació de paraules planteja uns problemes que cal estudiar i resoldre bé si hom no vol caure en confusions o en interpretacions falses.⁴

Referint-nos ara concretament als dos primers capítols, que són els que ací

1. *Regles pràctiques per a l'edició d'antics textos francesos i provençals*, EUC, XII (1927), 309-312.

2. *Etablissement de règles pratiques pour l'édition des anciens textes français et provençaux*, R, LII (1926), 243-249.

3. *Emploi des signes critiques, disposition de l'apparat dans les éditions savantes de textes grecs et latins*. Conseils et recommandations par J. BIDEZ et A. B. DRACHMANN. Édition nouvelle par A. DELATTE et A. SEVERYNS (Bruxelles-Paris 1938).

4. Confio de poder ocupar-me aviat, amplemment, de les qüestions relacionades amb l'edició de textos i documents en llengua catalana.

ens interessien d'una manera més directa, crec necessari de fer algunes observacions.

Els autors ens precisien, en l'advertiment inicial, que han redactat les normes pensant en l'edició de tota mena de textos, feta però amb finalitat exclusivament històrica, i indiquen que si el text té un interès particular paleogràfic o lingüístic l'editor podrà apartar-se prudencialment de les normes proposades. Cal no oblidar la comunitat d'interessos lingüístics i literaris que presenten sovint els textos medievals — els paleogràfics són d'un altre ordre i queden sempre de banda —, fet que ens obliga a considerar detingudament fins a quin punt és aconsellable la regularització de determinades grafies que potser no tenen un valor tan sols paleogràfic. Així, doncs, les normes 7 (referent a la regularització de *y/i*) i 8 (simplificació de doble consonant inicial) haurien d'ésser revisades.

Els números romans (n. 12) sembla tipogràficament millor que es transcriu en versaletes i que, com en el manuscrit, es conservin entre punts.

Per a major claredat del text és preferible que les contraccions del tipus *desto*, *daquèill* (n. 24) se separin amb apòstrof (o amb punt volat, si hi ha casos d'enclisi), àdhuc per al castellà: *d'esto*, *d'aquèill*.

En els textos romànics peninsulars, sobretot en edicions crítiques, val més fer ús de l'accent, cosa que pot evitar confusions i que ha d'obligar l'editor a un esforç filològic sempre útil i sovint recompensat científicament (n. 26).

En els índexs alfabètics (n. 38), quan hi ha varietat de formes en el nom d'una mateixa persona, és bo de posar reunides a continuació del mot clau totes les formes que apareixen en el text.

En les referències als comtes-reis de Barcelona-Aragó (n. 40) cal decididament usar, sempre que es pugui, per a evitar confusions, el sobrenom unit al nom. La numeració que els nostres monarques es donaven ells mateixos — la que caldria usar, per tant — era sempre la catalana,⁵ per la doble raó que era la que els corresponia dins de la dinastia barcelonina i en tant que reis de la Confederació. La numeració aragonesa gairebé no té tradició medieval, si no és en textos que es refereixen exclusivament a la història particular d'Aragó. En cas de dubte, seria indicat d'usar la doble numeració: la tradicional catalana, al costat de l'aragonesa, més corrent aquesta avui entre els historiadors espanyols de parla no catalana.

En l'edició de textos literaris és millor de posar la foliació al marge, per tal de no dificultar ni entorpir la lectura (n. 49).

Quant a l'adopció dels signés recomanats per la Union Academique Internationale per a l'edició de textos clàssics (n. 52), cal tenir present la tradició romanística, lleugerament diferent en el que fa referència a l'ús de [] (per a assenyalar una addició al text) i de < > (per a indicar supressió), que caldria estudiar bé abans de canviar. Crec que seria recomanable de passar a l'aparat,

5. Per no tenir això present, cauen en lamentables confusions fins i tot excel·lents coneixedors de les nostres coses. Vegeu, per exemple, en l'índex de persones del *Catálogo de los manuscritos catalanes de la Biblioteca Nacional* del Sr. JESÚS DOMÍNGUEZ BORDONA (Madrid 1931) com l'autor atribueix a «Alfonso IV» indicacions que pertanyen a Alfons *el Benigne* (les de la pàg. 104) i a Alfons *el Magnànim* (la de la pàg. 56), o bé inventaria sota el nom de «Pedro III», que per a ell és Pere *el Gran* — puix sempre que conscientment es refereix al *Magnànim* li dóna el numeral V —, la sèrie de manuscrits que contenen les *Ordinacions* de Pere *el Cerimoniós* (pàgs. 19, 20, 54, 56, 57, 61, 79, 80, 89) i el mateix «Pedro III» no és altre que Pere *el Gran* en les pàgs. 16 i 55.

sobretot si eviten l'ús d'aquests signes, totes les indicacions que, sense ésser indispensables dins del text, poden dificultar-ne la lectura. Bidez-Drachmann (ed. Delatte-Severyns, pàg. 13) hi vénen a coincidir en manifestar: «Si on voulait être tout à fait logique ... il conviendrait sans doute d'envisager la suppression des deux signes [] < > dans un texte littéraire; au demeurant, ils ont perdu beaucoup de leur raison d'être depuis que l'apparat figure en dessous du texte...»

Els autors de les normes manifesten (n. 66) que l'ús de la cursiva per a indicar correccions només «en algún caso podrá ser conveniente», però és preferible, disposant de l'aparat, d'abstenir-se en absolut d'aquesta complicació.

En les obres poètiques, on és indispensable la numeració dels versos (n. 75), serà també útil, de vegades, de numerar les estrofes; en aquest cas cal que la numeració d'estrofes, en xifres romanes, vagi al marge esquerre, i la de versos al dret. Per a la numeració dels versos caldrà tenir present de no seguir el ritme de 5 en 5 o de 3 en 3, com en les línies de prosa, sinó el que la mateixa estructura de l'estrofa ens assenyali.

No voldria acabar aquestes ratlles sense felicitar els autors i editors de les *Normas de transcripción y edición de textos y documentos* pel principi d'ordenació que han vingut a posar en un camp fins ara tan anàrquic. Les lleus remarques i suggerències que m'he atrevit a formular no són sinó una prova de com llur lectura m'ha arribat a seduir i de l'interès que han despertat en la meua atenció d'estudiós de textos medievals.

R. ARAMON i SERRA

Liber Feudorum Maior. Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón. Reconstitución y edición por FRANCISCO MIGUEL ROSELL, Pbro. Vols. I-II. Barcelona, Escuela de Estudios Medievales: Sección de Barcelona (CSIC), 1945-1947. XI + 542 pàgs. + XVII làms.; 608 pàgs. + XV làms. («Textos y estudios de la Corona de Aragón», I-II.)

Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés. Editado por JOSÉ RIUS SERRA, Pbro. Vols. I-II. Barcelona, Escuela de Estudios Medievales: Sección de Barcelona (CSIC), 1945-1946. LXX + 304 pàgs.; XXII + 460 pàgs. («Textos y estudios de la Corona de Aragón», III-IV.)

Un dels projectes que la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC havia aconegut amb més complaença abans de la guerra era la publicació dels cartularis catalans arribats fins a nosaltres, interessantíssims des de diversos punts de vista: històric, jurídic, econòmic, lingüístic; en aquest darrer, no sols per l'abundor de mots i formes arromançades que hi apareixen, sinó també per llur riquesa topo-anthroponòmica. L'any 1938, en plena contesa civil, apareixia una edició del *Cartulari de Poblet*, segons transcripció que el Sr. Joan Pons i Marquès n'havia fet per encàrrec d'Eduard Toda, i amb un índex de noms que feia el llibre útil i manejable, dreçat amb tota escrupolositat, sota la vigilant cura de Ramon d'Alòs-Moner, per la Srta. Maria Ponjoan.

Dificultats de tota mena, després, impossibilitaren la continuació d'aquella tasca, de la qual la secció barcelonina de l'Escuela de Estudios Medievales de Madrid, filial del CSIC, es venia, més endavant, a fer càrrec, amb un esperit